

DE NARRATIEVE EN TALIGE ONTWIKKELING VAN SELENA IN GROEP 5, 6 EN 7

VERSLAG VAN EEN DRIEJARIG VERHALEN-TRAJECT

Kinderen vertellen de hele dag verhalen. Dat kunnen ze dus al. Als we ze nu leren om hun verhalen nog beter te structureren en levendiger te vertellen, schrijven ze dan ook betere verhalen? Dat was de vraag toen we, als één van de onderzoeksprojecten van het KPZ – lectoraat ‘Reflectie en retorica’ in het schooljaar 2008-2009 begonnen met ons driejarige traject ‘Verhalen vertellen, verzinnen en schrijven’ in de groepen 5, 6 en 7.

Drie jaar lang hebben leerlingen van twee basisscholen achtereenvolgens verhalen verteld, verzonnen en geschreven. Elk jaar stonden andere thema’s en verhaal-elementen centraal. Na afloop van een thema werden de verhalen van tien leerlingen verzameld en geanalyseerd. Eén van die tien leerlingen is Selena, een leerling van een grote school uit Zwolle met veel allochtone kinderen; Selena is zelf zo’n allochtone leerling met Turkse ouders.

Aan de hand van haar vijf verhalen schetsen we haar narratieve en talige ontwikkeling.

DE VERHALEN VAN SELENA

In het volgende overzicht geven we de opdrachten en de verhaalelementen, die tijdens de lessen besproken zijn, weer. Daarnaast wordt een samenvatting gegeven van de verhalen van Selena.

OPDRACHT	VERHAALELEMENT	VERHAAL SELENA
Vertel een verhaal over een feest dat je hebt meegemaakt (groep 5).	Aandacht voor: gebeurtenis, personage, ruimte en tijd, taalgebruik, verhaaltaal	Selena gaat samen met haar familie naar de bruiloft van een oom en tante. Tijdens het feest ontstaat er ruzie op de wc.
Verzin een verhaal over de tweeling en een verlaten landhuis (groep 6).	Aandacht voor: opbouw verhaal, spanning, gebruik van dialogen	Nora droomt over een landhuis, ze maakt haar tweelingbroer Gino wakker en midden in de nacht gaan ze naar het landhuis. Ze horen spookgeluiden, maar ontdekken uiteindelijk dat deze geluiden worden veroorzaakt door de wind.
Schrijf een sprookje (groep 7).	Aandacht voor: genrekenmerken, stijl	De moeder van Elina sterft, na een paar dagen trouwt haar vader opnieuw. De stiefmoeder slaat haar, haar vader ontdekt dit en de tovenaar verandert de stiefmoeder in een kikker.
Schrijf een historisch verhaal (groep 7).	Aandacht voor: genrekenmerken, stijl	Jonkvrouw Marieke is verliefd op ridder Alex. Een vriendin is jaloers en vertelt dat ze Alex met een ander heeft gezien. Alex hoort dit en vertelt aan Marieke dat hij alleen van haar houdt.
Schrijf een eigentijds verhaal (groep 7).	Aandacht voor: genrekenmerken, stijl	Laura schrijft in haar dagboek wat ze die week meemaakt. Haar ouders zijn gescheiden, haar vader heeft ze nooit gekend. Ze luistert een telefoongesprek af en ontdekt dat haar moeder een vriend heeft. Ze viert haar zestiende verjaardag met een geweldige party. Haar vader belt onverwachts op en nodigt haar uit voor een vakantie naar Italië.

Bij het lezen van de verhalen valt op dat Selena gebruik maakt van elementen uit haar eigen omgeving, of informatie die ze via de tv heeft opgepikt. Zo heeft ze veel aandacht voor kleding en kapsels: op de bruiloft draagt ze zelf een mooi zwart glitterjurkje met een legging, haar moeder is kapster en maakt een mooi modelletje in het haar van haar nichtje. In het dagboek van Laura draagt Laura een glitterjurkje tot op haar knieën. In de lessen is ook veel aandacht besteed aan het beschrijven van details en aan de functie daarvan. Haar sprookje bevat diverse sprookjeselementen uit sprookjes die ze ongetwijfeld kent, zoals een akelige stiefmoeder, een vader die zijn fout inziet, een tovenaar die de stiefmoeder in een kikker verandert. Opvallend is

dat haar vader al na een paar dagen na de dood van haar moeder trouwt met een andere vrouw, want er moet toch iemand zorgen voor Elina en het kasteel. In het historische verhaal speelt de historie nauwelijks een rol, maar komen algemeen menselijke thema’s zoals liefde, trouw en jaloezie naar voren. Het speelt zich af op een kasteel en met enige goede wil kan de lezer de zussen en de vriendinnen als adellijke jonkvrouwen zien en in Alex een knappe ridder herkennen, die verliefd is op zus Marieke. Het gaat over een vriendin die jaloers is en wel iets ziet in die knappe ridder en daarom een leugen verzint om Marieke te doen geloven dat haar ridder een ander heeft. Maar zoals in zoveel verhalen overwinnen liefde en trouw. Zo ook in het verhaal van Selena.

Voor het eigentijdse verhaal kiest Selena voor de dagboekvorm. Het dagboek gaat over Laura die een stuk ouder is dan Selena, Laura wordt deze week 16 jaar. De gebeurtenissen van die week zouden ook niet misstaan in een soap: de ouders van Laura zijn gescheiden, Laura luistert een telefoongesprek tussen haar moeder en een vreemde man af, haar zestiende verjaardagsfeest dat haar moeder voor haar heeft geregeld in een grote zaal en het onverwachte bericht dat haar vader na jaren weer contact zoekt met Laura en met haar op reis naar Italië wil, terwijl haar moeder en haar nieuwe vriend elders op vakantie gaan.

DE NARRATIEVE VAARDIGHEID VAN SELENA

We zien dat Selena in navolging van de voorbeelden die ze in de lessen krijgt, steeds beter in staat is om een verhaal te construeren. Ze modelleert haar eigen verhaal aan de hand van de specifieke genrekenmerken van bijvoorbeeld een sprookje of een historisch verhaal. We mogen ook niet van haar verwachten dat ze uitstijgt boven het voorbeeld. Dat zou betekenen dat ze een getalenteerde schrijfster is.

Door haar verhalen leren we Selena zelf ook een beetje kennen en we zien haar zelfs een beetje ouder worden. Als ze in groep 7 zit schrijft ze over Laura die zestien wordt. Ook de jonkvrouwen zijn een stuk ouder dan

Selena zelf. Bijna elk meisje van elf kijkt op tegen oudere meisjes en leest en schrijft dus ook, liever over oudere meisjes dan over haar eigen leeftijdsgenoten. Waarschijnlijk kijkt Selena, net als de meeste meisjes van haar leeftijd, veel naar tv-series. In haar verhalen zijn vrij veel soap-elementen te herkennen: zoals een afwezige vader, een verliefde moeder, intriges onder vriendinnen. Deze elementen komen vooral voor in de schriftelijke verhalen (groep 7), waarin we de leerlingen binnen de kenmerken van het genre meer de vrije hand hebben gegeven in de keuze van de onderwerpen of de thema's. In groep 5 en 6 hebben we de onderwerpen zelf bepaald (dieren, feest, vakantie, de tweeling, de tweeling in het verlaten landhuis en de tweeling en de detective) en vooral benadrukt dat de verhalen realistisch moeten zijn. Dit om te voorkomen dat binnen een paar zinnen de hoofdpersoon op de maan zit, vervolgens per raket naar Amerika gaat en nog even bij een ijsbeer in Alaska langsgaat.

Toch zouden we de leerlingen graag een beetje willen losweken van de voor de hand liggende tv-elementen.

We zien een heel duidelijke vooruitgang in de opbouw van de verhalen. In het verhaal over de bruiloft is de aanloop van het verhaal erg lang. De inleiding bevat veel expositorische aspecten die Selena nodig heeft om haar

verhaal te kunnen vertellen. Maar naar mate haar vaardigheid toeneemt, kan ze deze aspecten meer gedoseerd verwerken, waardoor het middendeel meer uitgewerkt wordt en er ook een duidelijke climax aanwezig is. Dit geldt zelfs voor het dagboek, waarbij Laura én ontdekt dat haar moeder een vriend heeft én wie haar vader is.

VERHAALTAAL

In de lessen hebben we veel aandacht besteed aan verhaaltaal. De gedachte erachter is dat elk genre zijn eigen specifieke taal met zich meebrengt. In een verhaal over een bruiloft zou je mogen verwachten dat daar specifieke 'trouwwoorden' in voorkomen zoals bruid, bruidegom, trouwjurk, bruidsboeket. In het verhaal over de trouwerij van een oom en tante van Selena komen deze woorden helemaal niet voor. Dat komt wellicht, omdat het accent in haar verhaal helemaal niet op de trouwerij ligt, maar op het plassen en de ruzie in de wc. En inderdaad komt er enige 'plastaal' in het verhaal voor.

CONCLUSIE

In de vijf verhalen van Selena zien we haar steeds vaardiger worden als het gaat om het structureren van een verhaal. Ze is in staat om naar een climax toe te werken. Ook worden de verhalen steeds langer, waarbij het dagboekverhaal weer een uitzondering vormt, dit is tamelijk kort.

We zien ook dat ze in staat is om details toe te voegen, bijvoorbeeld beschrijvingen van de kleding van de personages en de beschrijving van de omgeving. We zien echter ook passages waar een mooie beschrijving, een detaillering op zijn plaats was geweest. De dialoogvorm wordt door Selena wel gebruikt, maar het gebruik verdiept of verlevendigt niet vaak het verhaal ('kabbelende dialogen').

WENSEN

Toch hadden we meer verwacht van het project. We hadden gehoopt op meer progressie in taalvaardigheid en keuze voor een verrassende thematiek of wending binnen de verhalen. Ook hadden we meer verwacht van het concept verhaaltaal.

Daarnaast is in dit project de rol van de leraar van cruciaal belang. Door verhaal- en genrekenmerken te bespreken, voor te doen en te controleren geeft hij het goede voorbeeld. Omdat wij zelf maar enkele lessen hebben bijgewoond, hebben we niet of nauwelijks kunnen zien op welke wijze dit voorbeeldgedrag vorm werd gegeven. In een vervolgproject zouden we graag een meer coachende rol willen spelen: tijd nemen voor de begeleiding van de

leraar in de klas bij het geven van de lessen, voor het oefenen in het geven van gerichte (mondelinge en schriftelijke) feedback aan leerlingen. Maar ook het coachen van leerlingen zou meer aandacht moeten krijgen: hoe geef ik commentaar op het verhaal van een medeleerling, welke tips en tops geef ik? Dit aspect (peer-review) staat de laatste tijd erg in de belangstelling en de effecten van deze vorm van feedback zijn hoopgevend. Ook zouden we willen uitzoeken hoe we leerlingen kunnen losweken van tv-verhalen met voorspelbare en stereotiepe thema's en plots.

Wellicht worden deze wensen nog eens vervuld. Laten we echter vooral niet vergeten dat deze leerlingen in de afgelopen jaren veel schrijfervaring hebben opgedaan die ze anders niet hadden gehad. Dat geldt in het bijzonder voor Selena die als allochtone leerling in groep 1 met een grote taalachterstand op school kwam en in de afgelopen drie jaren haar schrijfvaardigheid heeft ontwikkeld. Maar laten we bovenal niet vergeten hoeveel plezier de leerlingen, de leraren, en ook wij, hebben beleefd aan het vertellen, verzinnen en schrijven van verhalen in de klas.